

Alcoholbeleid van sportverenigingen in de Food Valley regio

Onderzoek naar de schenktijden en andere alcoholmaatregelen in de sportsector

Samenvatting van het onderzoeksrapport

'Drinken is geen sport van': Suzanne Aarts, Aline van Bedaf, Petra Jansen, Steffie Janssen, Esmee Peters en Laura Wagenaar (2011)

Alcoholbeleid van sportverenigingen in de Food Valley regio

Onderzoek naar de schenktijden en andere alcoholmaatregelen in de sportsector

Samenvatting van het onderzoeksrapport
'Drinken is geen sport van: Suzanne Aarts, Aline van Bedaf, Petra Jansen, Steffie Janssen, Esmee Peters en Laura Wagenaar (2011)
Met dank aan Joost Mulder (STAP), Miriam Rogmans (VGGM) en Frans van Zoest (projectleider FrisValley)

Inleiding

In mei en juni 2011 heeft het project FrisValley een onderzoek laten uitvoeren naar het alcoholbeleid in de sportsector van 8 deelnemende regiogemeenten (de gemeente Rhenen sloot zich pas na de start van dit onderzoek aan bij FrisValley).

De focus van dit onderzoek ligt vooral op de schenktijden die binnen verenigingen gehanteerd worden. Het onderzoek is uitgevoerd door een interdisciplinair team van studenten van de Universiteit Wageningen. De resultaten van het onderzoek staan in een uitgebreid rapport waarvan dit factsheet de belangrijkste resultaten samenvat.

Nederland staat in de Europese top wat betreft alcoholgebruik onder jongeren. Van de 15- en 16-jarige scholieren drinkt 24% vaker dan tien keer per maand alcohol terwijl Europees gezien het gemiddelde op 10% ligt (*Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2011*). Overmatig drinken komt ook geregeld voor in regio De Vallei, 34% van de jongeren van 13-16 jaar heeft in de maand voorafgaand aan het onderzoek van Rexwinkel et al. (2008) vijf of meer eenheden met alcohol bij één gelegenheid gedronken.

Alcoholconsumptie bij de jeugd is een probleem, omdat alcohol schadelijk is voor de gezondheid van jongeren. Dit geldt voor jongeren meer dan voor volwassenen omdat de hersenen van jongeren nog in de groei zijn en alcohol deze groei belemmert, wat kan leiden tot leerproblemen (*Hagemann, 2010*).

Holder (1998) stelt dat schadelijk alcoholgebruik het best kan worden tegengegaan door de omgeving van de drinker aan te pakken. Alcoholgebruik wordt namelijk beïnvloed door de omgeving van de drinker; het is niet alleen een persoonlijke keuze. Eén van de omgevingsfactoren waar jongeren worden geconfronteerd met alcohol is de sportvereniging (*Woudstra, 2009*). Behalve gezondheidsproblemen, geldt ook voor de sportsector dat alcoholgebruik tot problemen kan leiden; zo kan alcohol in combinatie met een activiteit leiden tot een vergrote kans op blessures (*Leigh, 1999*). Daarnaast kan het gebruik van alcohol in sportkantine leiden tot overlast onder medesporters; 44% van de sporters vindt het storend wanneer mede sporters alcohol drinken (*Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007*).

In dit onderzoek is gekeken naar het alcoholbeleid van de sportsector vanuit het oogpunt van de omgevingsbenadering. Verschillende aspecten van die omgeving zijn daarbij in kaart gebracht. Daarbij is onder andere gelet op het prijsbeleid van drank, de reclame voor drank, de schenktijden en de vaardigheden van het barpersoneel. Omdat wetenschappelijk gezien het beïnvloeden van de schenktijden behoort tot de meest effectieve maatregelen op het gebied van alcohol en sport (*Babor e.a., 2010*) is hier extra aandacht aan besteed.

Methode

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van het huidige alcoholbeleid in de sportsector zijn meerdere onderzoeksmethoden gebruikt. In dit factsheet gaan we in op de resultaten met betrekking tot:

- 1) Een documentanalyse van de bestuursreglementen van sportverenigingen en de beleidsnota's van gemeenten.
- 2) Interviews met 16 bestuursleden, 11 barmedewerkers en een ambtenaar van elke gemeente.
- 3) Observaties in de kantines: tijdens de aanwezigheid van de onderzoekers in de verenigingen heeft men opvallendheden rondom alcohol(gebruik) geregistreerd.

In totaal zijn er 16 sportverenigingen bezocht in de 8 gemeenten. Tabel 1 laat de verdelingen tussen de gemeenten en type verenigingen zien.

Het hele onderzoek is uitgevoerd in 6 weken door een team van 8 studenten.

Tabel 1: Aantal verenigingen per gemeente en aantal verenigingen per sport

Aantal verenigingen per gemeente		Aantal verenigingen per sport	
Barneveld	2	Hockey	2
Ede	3	Korfbal	3
Nijkerk	2	Tafeltennis	1
Renswoude	1	Tennis	3
Scherpenzeel	1	Voetbal	5
Veenendaal	3	Volleybal	1
Wageningen	2	Waterpolo	1
Woudenberg	2		

Resultaten

De resultaten zijn ingedeeld in twee delen. Het eerste deel belicht het gemeentelijke beleid ten aanzien van alcohol en sport. Daarna wordt de praktijk beschreven zoals die in de 16 verenigingen is onderzocht.

Gemeentelijk beleid en gemeentelijke visie op alcohol en sport

Alle onderzochte gemeenten geven aan een bepaalde vorm van beleid te voeren op het gebied van alcohol en sport. Echter, er is nog niet of nauwelijks sprake van een breed integraal sportbeleid op het gebied van alcohol (*dat wil zeggen dat meerdere maatregelen ten aanzien van het alcoholbeleid in samenhang worden genomen*). De meeste gemeenten hebben tot nu toe wel één of enkele individuele maatregelen getroffen. Voorbeelden zijn: het aanbieden van instructies aan barvrijwilligers (*de zogenoemde IVA*), controle in de kantine door handhavers of het aanpakken van de alcoholreclame rondom de sportvelden. In tabel 2 een overzicht van de getroffen maatregelen.

Bestuursreglementen

Een sportvereniging moet altijd een bestuursreglement voorleggen aan de gemeente voordat zij een Drank- en Horecaverunning krijgt. In het bestuursreglement worden zaken omtrent het alcoholgebruik in de kantine geregeld zoals bijvoorbeeld de schenktijden:

- 5 van de 8 onderzochte gemeenten heeft parate kennis over de inhoud van deze bestuursreglementen.
- 4 van deze 5 gemeenten heeft ook inzicht in de schenktijden die gehanteerd worden in de verenigingen.

Tabel 2: Aantal gemeenten dat maatregelen treft ten aanzien van alcohol en sport (n=8)

IVA training	3
Uitvoeren van controles	5
Verbod op alcoholreclame	1
Richtlijnen voor schenktijden*	1
Communicatie met verenigingen	5

* Nog in ontwikkeling

Schenktijden

Aan alle gemeenten is gevraagd welk beleid zij hebben met betrekking tot de schenktijden die door verenigingen gehanteerd worden in de kantine:

- Vier van de 8 regiogemeenten heeft hier iets over opgenomen in het lokale sportbeleid. Meestal gaat het om het vaststellen van een begin- of eindtijd voor het schenken van alcoholhoudende drank.
- 1 gemeente (*Scherpenzeel*) geeft aan bezig te zijn met de ontwikkeling van een richtlijn voor schenktijden in de paracommercie.

Visie

De meeste gemeenten ervaren geen acute problemen met alcoholgebruik door jongeren in de sportsector:

- Drie van de 8 gemeenten geven aan wel problemen (*overlast*) te ervaren.
- Het beperken van de schenktijden wordt door 3 gemeenten als wenselijk ervaren.
- Het uniformeren van schenktijden in de regio (*rekening houdend met de verschillende wedstrijdschema's*) wordt door 5 van de 8 gemeenten als wenselijk ervaren.

Alcoholbeleid van sportverenigingen en hun visie op alcohol en sport

Van de 16 verenigingen die in dit onderzoek zijn bezocht gaven 4 verenigingen aan dat ze een bestuursreglement hebben waarin alcoholregels zijn opgenomen. Zeven verenigingen geven aan wel regels rondom alcoholgebruik te hanteren, maar deze zijn echter niet overal in het bestuursreglement opgenomen.

Drank- en Horecawet/bestuursreglementen

De meeste verenigingen die in dit onderzoek zijn bezocht (12 van de 16) hebben een kantine in eigen beheer. De overige 4 maken gebruik van de kantine van een sportcomplex. Een aantal zaken in relatie tot de Drank- en Horecawet zijn opgevallen tijdens het onderzoek:

- Slechts 6 van de 16 verenigingen hebben de leeftijds grenzen voor alcoholverstrekking voor publiek zichtbaar opgehangen (*is verplicht*).
- Bij 16 kantines zijn huis- en gedragsregels terug gevonden.
- Zeven van de 16 verenigingen geven aan dat de kantine ook voor privé-feesten gebruikt mag worden.
- Vijf van de 16 verenigingen geven aan dat niet altijd iemand met een certificaat IVA aanwezig is.

- Vier van de 16 verenigingen hanteren prijsacties voor alcoholhoudende drank.
- Elf van de 16 verenigingen hebben schenktijden bordjes hangen (*is verplicht*).
- Slechts bij 1 vereniging komen de schenktijden op het bordje en die in het bestuursreglement overeen.
- In zeven van de 14 bestuursreglementen zijn de schenktijden niet opgenomen.

Schenktijden

De schenktijden zoals die gehanteerd worden in de verenigingen verschillen per gemeente (*tabel 3*):

- Bij de meeste verenigingen (9) geeft men aan vaste schenktijden te hanteren. Deze lopen meestal van ongeveer 18.00 uur tot 24.00 uur.
- In 5 verenigingen gelden geen schenktijden en opent men de bar wanneer daar behoefte aan is.
- In 2 verenigingen gelden er veel ruimere schenktijden dan men volgens het verenigingsbeleid zou verwachten. Dit kon worden vastgesteld door observaties ter plaatse en gesprekken met het barpersoneel.
- In sommige verenigingen wordt toegevoegd dat men alleen schenkt tot 1 uur na de laatst gespeelde wedstrijd. In sommige verenigingen wordt toegevoegd dat men alleen schenkt tot 1 uur na de laatst gespeelde wedstrijd.

Visie

Iets meer dan de helft (17) van de 29 bestuursleden en barpersoneel die in het kader van dit onderzoek geïnterviewd zijn, denken dat het verkorten van schenktijden niet haalbaar is. Hierbij werd vaak aangehaald dat door deze maatregel teveel omzet verloren zou gaan en daarmee het voortbestaan van de vereniging onzeker wordt.

Tabel 3: Verschillende soorten schenktijden die gehanteerd worden in de sportverenigingen (n=16)

Vaste schenktijden	9
Geen schenktijden	5
Ruimere schenktijden dan op papier	2

Conclusies

Gebrek aan breed integraal beleid rondom alcohol en sport

Interessante maatregelen rondom alcohol en sport door gemeenten genomen zijn: aanbieden van IVA cursussen, het verbieden van alcoholreclame bij sportverenigingen, toezicht en zelfs het ontwikkelen van een richtlijn voor schenktijden. De meeste gemeenten nemen individuele maatregelen rondom alcohol en sport maar van echt integraal beleid is niet of nauwelijks sprake.

Uit onderzoek is bekend dat alcoholbeleid het meest effectief is als meerdere maatregelen in samenhang worden genomen. Schenktijden zijn daarbij een van de meest effectieve interventies, maar die zouden onderdeel moeten zijn van een integraal pakket aan maatregelen waarvan de wettelijk verplichte in ieder geval onderdeel uit zouden moeten maken.

Inhoud en aanwezigheid van bestuursreglementen is vaak niet bekend bij zowel gemeenten als verenigingen

Uit het onderzoek komt naar voren dat 5 van de 8 gemeenten geen goed zicht heeft op de bestuursreglementen die met de sportsector zijn vastgesteld. De verenigingen hebben nog minder zicht op het vastgestelde bestuursreglement. Slechts 4 van de 16 verenigingen geeft aan over een bestuursreglement te beschikken.

Het schenktijdenbeleid hapert of is afwezig

Over de schenktijden die door de verenigingen gehanteerd worden is nog veel onduidelijk. De helft van de 8 gemeenten heeft geen schenktijden bepaald met de verenigingen. En in de andere gemeenten gelden dikwijls onbeperkte schenktijden of houden verenigingen zich in de praktijk niet aan de officiële schenktijden. Volgens de Drank- en Horecawet moeten de schenktijden altijd zijn vastgelegd in het bestuursreglement dat door de gemeente goedgekeurd dient te worden. Ook moeten de schenktijden zichtbaar worden opgehangen in de kantine. In 11 van de 16 verenigingen die bezocht zijn is dit niet het geval.

Uit de interviews met bestuursleden en barmedewerkers blijkt dat bijna de helft van de respondenten beperktere schenktijden als een haalbare optie ziet. Ook uit het feit dat al meerdere verenigingen de bar alleen 's avonds openen kan men concluderen dat beperktere schenktijden zeker niet in alle gevallen onhaalbaar zijn.

Bronnen

- Babor, e.a. (2010). Alcohol: *No Ordinary Commodity – a summary of the second edition*. *Addiction*, 105, 769–779.
- Holder, H. (1998). *Alcohol and the community, a systems approach to prevention*. UK: Cambridge University Press.
- Leigh, B. C. (1999). *Peril, chance, adventure: concepts of risk, alcohol use and risky behavior in young adults*. *Addiction* 94(3), 371-383.
- Rexwinkel, H., de Jong, N., Dezentjé, J., Ekelmans, M. & Joosten, J. (2008). *Gezondheid, welzijn en leefstijl van jongeren*. Arnhem: Hulpverlening Gelderland Midden/GGD.
- RIVM (2011). *De belangrijkste risicogroepen*. <http://loketgezondleven.nl/settings/gezonde-gemeente/alcohol/cijfers-en-feiten/risicogroepen/> Geraadpleegd in mei 2011.
- Tiessen-Raaphorst, A. & Breedveld, K. (2007). *Een gele kaart voor de sport: een quick scan naar wenselijke en onwenselijke praktijken in en rondom de breedtesport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Woudstra, S. (2009). *The availability of alcohol to minors in sport canteens: a study about the compliance with the alcohol licensing and catering act and the evaluation of an intervention in the canteens of amateur sports clubs in the Netherland* (Master Thesis: Universiteit Twente). <http://essay.utwente.nl/59569/> Geraadpleegd in mei 2011.

